

Erasmus Mundus poświęcony zdrowiu publicznemu w Krakowie

Stanisława Golinowska¹, Tomasz Bochenek²,
Irmina Jurkiewicz-Świątek¹

¹ Zakład Ekonomiki Zdrowia i Zabezpieczenia Społecznego, Instytut Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

² Zakład Gospodarki Lekiem, Instytut Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

Adres do korespondencji: Stanisława Golinowska, Instytut Zdrowia Publicznego, ul. Grzegorzewska 20, 31-531 Kraków, stellag@onet.pl

W 2012 roku dobiegła końca realizacja pierwszej edycji programu Europubhealth, prowadzonego w latach 2006–2012 przez Instytut Zdrowia Publicznego WNZ w ramach międzynarodowego konsorcjum uczelni medycznych, obejmujących swym programem dydaktycznym oraz badawczym zagadnienia zdrowia publicznego. W 2010 roku Komisja Europejska ponownie przyznała finansowanie na kontynuację programu do roku 2015, tzw. Europubhealth 2, którego ostatni absolwenci specjalizacji w Krakowie obronią pracę magisterską w 2017 roku.

1. Program Europubhealth – unikatowy projekt dydaktyczny programu Erasmus Mundus

Program Europubhealth jest europejskim projektem edukacyjnym programu Erasmus Mundus, realizowanym na poziomie magisterskim, dostarczającym zawodowych i naukowych umiejętności studentom rekrutowanym ze wszystkich regionów świata, chociaż początkowo tylko z krajów spoza UE. Intencją programu jest dostarczenie wiedzy i umiejętności z zakresu zdrowia publicznego nie tylko o charakterze uniwersalnym, lecz także o charakterze specyficznym dla Unii Europejskiej. W krajach Unii Europejskiej w widocznym zakresie nastąpiła europeizacja modelu rozwiązywania problemów zdrowia publicznego, niezależnie od tego że każdy kraj członkowski ma swoje odrębne instytucje oraz prowadzi narodową politykę zdrowotną.

Zgłaszający się do programu studenci mają już ukończone co najmniej studia licencjackie na kierunkach zdrowia publicznego lub na innych, które dostarczają

podstawowej wiedzy z zakresu nauk o zdrowiu i odzwierciedlają interdyscyplinarną naturę zdrowia publicznego.

Głównym celem programu jest przygotowanie studentów do pracy na rzecz poprawy zdrowia całej populacji i jej wybranych grup bardziej narażonych na choroby i zagrożenie życia. Umiejętności, jakie studenci zdobywają, obejmują:

- projektowanie, planowanie, ocenianie (ewaluacja) i wdrażanie programów prewencji i promocji zdrowia oraz strategii zdrowotnych;
- zarządzanie jednostkami ochrony zdrowia i zdrowia publicznego oraz rządzenie (*governance*) w sektorze zdrowotnym.

Program Europubhealth jest realizowany przez konsorcjum europejskich uczelni, kształcących w dziedzinie zdrowia publicznego:

- The EHESP School of Public Health, Rennes, Francja (koordynator);
- The University of Sheffield – School of Health and Related Research, Wielka Brytania;
- The University of Granada – Andalusian School of Public Health, Hiszpania;
- The University of Copenhagen – Institute of Public Health, Dania;
- Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum – Instytut Zdrowia Publicznego WNZ, Polska;
- The University of Rennes 1 – Faculty of Law and Political Sciences, Francja.

Do programu Europubhealth 2 dołączył nowy członek konsorcjum – The University of Columbia – Mailman School of Public Health (Stany Zjednoczone).

Health and Social Protection	Health Economics and Financial Management
Fertility and maternity related health and social issues Health and social protection at work place Social and health issues related to mental illness Social and health issues related to chronic diseases Social and health protection of the disabled people Social and health protection of elderly people Qualitative inquiry and its use in social and health protection	Economics of health care sector Economic analysis of health and health care Pharmacoeconomics Health Technology Assessment Management of health care units Change management in health care E-Health and its influence on health service provision

Tabela I. Moduły programu nauczania w dwóch ścieżkach specjalizacyjnych.

Każda z uczelni konsorcjum w ramach dwuletniego programu oferuje kształcenie jednoroczne. Na uczelniach w Sheffield lub w Granadzie studenci realizują podstawowe treści roku pierwszego, pozostałe uczelnie proponują ścieżki specjalizacyjne do wyboru.

Projekt Europubhealth jest finansowany z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus Mundus. Komisja Europejska oferuje stypendia dla studentów na cały okres trwania programu. Od 2010 roku zaoferowano stypendia dla kandydatów pochodzących również z krajów Unii Europejskiej.

2. Zarządzanie programem Europubhealth w Krakowie

Krakowski Instytut Zdrowia Publicznego w Collegium Medicum UJ realizował program specjalizacji roku drugiego, obejmujący dwie ścieżki: (1) ekonomikę zdrowia i zarządzanie finansami w sektorze zdrowotnym oraz (2) ochronę zdrowia i zabezpieczenie społeczne. Ponadto przez dwa pierwsze lata prowadził miesięczny program integracyjny dla wszystkich nowych studentów Europubhealth, a przez ostatnie dwa lata przejął zadania związane z rekrutacją i selekcją kandydatów na Europubhealth.

Realizacja programu Europubhealth wymagała od kadry Instytutu Zdrowia Publicznego oraz Wydziału Nauk o Zdrowiu (wcześniej Wydziału Ochrony Zdrowia) zastosowania nowych (innovacyjnych) struktur zarządzania programem. Przyjęto wspólne rozwiązania we wszystkich uczelniach konsorcjum, które obejmowały następujące funkcje:

- w latach 2006–2008
  - Naukowy koordynator program (*Scientific coordinator*) – prof. dr hab. Stanisława Golinowska;
  - Menedżer finansowy – dr Christoph Sowada;
  - Koordynator zarządzający (*Managerial coordinator*) – dr Katarzyna Czabanowska;
  - *Liaison officer* – dr Tomasz Bochenek;
  - Koordynator ds. praktyk (*Practical placement coordinator*) – dr Marcin Kautsch;
- w latach 2009–2012
  - Naukowy koordynator (*Scientific coordinator*) – prof. dr hab. Stanisława Golinowska;
  - Menedżer finansowy – dr Christoph Sowada;
  - Koordynator ds. administracyjnych (*Administrative coordinator*) – mgr Irmiona Jurkiewicz-Świątek;
  - Koordynator ds. prac magisterskich oraz praktyk (*Dissertation and placement coordinator*) – dr Tomasz Bochenek.

Zarządzający programem Europubhealth w Krakowie wchodzili też do struktur ustanowionych w konsorcjum:

prof. S. Golinowska była członkiem Komisji Programowej (*Academic Committee*), dr Jacek Klich i dr Jacek Sitko byli kolejno członkami Komisji ds. oceny jakości (*Quality Committee*), dr Barbara Niedźwiedzka zaś uczestniczyła w selekcji wszystkich kandydatów na studia Europubhealth (*Selection Committee*). W ostatnich latach – w związku z przygotowaniem nowej edycji programu – prof. Andrzej Pająk oraz dr Christoph Sowada uczestniczyli w Komisji Sterującej (*Management Committee*).

3. Nauczanie

Od początku programu Europubhealth Instytut Zdrowia Publicznego oferował w ramach kursu dwie wspomniane ścieżki specjalizacyjne. W wyniku obniżenia przez Komisję Europejską liczby stypendiów dla studentów zmniejszyła się ich liczba i po 3 latach realizowano już tylko jedną ścieżkę specjalizacyjną – ekonomikę zdrowia i zarządzanie finansami w sektorze zdrowotnym. W Tabeli I podano moduły programu nauczania w każdej ze ścieżek.

W ramach specjalizacji studenci mieli również możliwość udziału w zajęciach z przedmiotu *biostatistics*.

Studenci uczestniczący w programie mogli wybrać także specjalizacje oferowane przez pozostałych członków konsorcjum:

- Rennes (Univeristy of Rennes 1): Law Health and Ethics (w języku francuskim);
- Rennes (EHESP): Enviromental and Occupational Health (w języku angielskim);
- Copenhagen: Advanced Public Health Methods (w języku angielskim);
- Granada: Heath Management lub Quality Improvement (oba w języku hiszpańskim).

4. Studenci i absolwenci

Od 2007 roku w zajęciach programu Europubhealth uczestniczyło w sumie 52 studentów, spośród których zdecydowana większość była finansowana przez Komisję Europejską w ramach programu Erasmus Mundus. Ponadto kilku studentów realizowało program w ramach wymiany studentów programu Socrates/Erasmus. Kilku realizowało program w pełni odpłatnie.

Przez dwa lata, gdy zakres grantów z Komisji Europejskiej był relatywnie duży, w Krakowie uczyło się po kilkunastu studentów z krajów spoza UE. Od 2009 roku liczba grantów uległa istotnemu ograniczeniu i odpowiednio mniej studentów podjęło naukę we wszystkich

Lata programu	Kraj pochodzenia i liczba studentów
2007–2008	Bangladesz (1), Chiny (1), Francja (1), Indie (5), Nepal (1), Nigeria (1), Nikaragua (1), Pakistan (2), Peru (1), Rosja (1)
2008–2009	Austria (1), Chiny (1), Francja (1), Hiszpania (2), Indie (7), Kostaryka (1), Nigeria (1), Peru (2), Salvador (1), Stany Zjednoczone (2)
2009–2010	Australia (1), Hiszpania (1), Kolumbia (1), Pakistan (1), Paragwaj (1), Serbia (1)
2010–2011	Francja (1), Kolumbia (2), Malawi (1), Meksyk (1), Mozambik (1)
2011–2012	Hiszpania (1), Kolumbia (2), Niemcy (1), Panama (1), Polska (4), Stany Zjednoczone (1)

Tabela II. Zestawienie studentów uczestniczących w programie *Europubhealth*.

uczelniami konsorcjum oraz na Uniwersytecie Jagiellońskim Collegium Medicum w Krakowie.

W 2011 roku do studentów programu *Europubhealth* dołączyli polscy studenci z kierunku zdrowie publiczne w ramach ścieżki do wyboru na drugim roku studiów magisterskich.

Zestawienie krajów pochodzenia i liczby studentów zawarte jest w **Tabeli II**.

5. Praktyki studenckie

Niewątpliwie innowacyjnym elementem programu są praktyki studenckie w kraju prowadzącym nauczanie na drugim roku studiów magisterskich. Studenci mają obowiązek odbyć praktyki, których miejsce i zajęcia powinny ściśle się wiązać z tematem pracy magisterskiej przygotowywanej przez studenta.

Ogólna ocena studentów z odbywanych praktyk była pozytywna. Ograniczeniami w tym zakresie była bariera językowa, która uniemożliwiła w niektórych przypadkach korzystanie z dokumentów źródłowych.

Zestawienie miejsc odbywania praktyk studenckich zawiera **Tabela III**.

6. Prace magisterskie

Aby uzyskać dyplom ukończenia studiów realizowanych w ramach programu *Europubhealth*, studenci muszą zaliczyć wszystkie obowiązkowe moduły (uzyskując 120 ECTS), włączając w to seminarium magisterskie oraz praktyki studenckie. W przeważającej liczbie przypadków studenci kończyli studia z sukcesem w terminie. W 2010 roku jeden student musiał powtarzać seminarium

magisterskie, otrzymując dyplom ukończenia studiów rok później.

Tematy prac magisterskich koncentrowały się wokół kilku grup zagadnień:

- finansowanie sektora zdrowotnego ze środków publicznych;
- metody finansowania świadczeniodawców;
- analizy ekonomiczne obciążenia chorobami;
- analizy farmakoekonomiczne;
- zarządzanie placówkami ochrony zdrowia;
- metody planowania zasobów kadr dla sektora zdrowotnego;
- zdrowie reprodukcyjne;
- zdrowie środowiskowe;
- ochrona zdrowia w miejscu pracy;
- zdrowie psychiczne;
- zdrowie osób starszych;
- zdrowie dzieci;
- zdrowie i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością;
- prewencja uzależnień i przemocy;
- prewencja wypadkowości;
- metody promocji zdrowia uwarunkowane kulturowo;
- wpływ czynników społecznych na zdrowie.

Promotorami prac magisterskich studentów programu byli dotychczas głównie nauczyciele akademicki z Instytutu Zdrowia Publicznego WNZ, ale z systematycznym udziałem kilku osób z Wydziału Lekarskiego. W przypadku programu *Europubhealth* opiekunowie zaznaczają bardzo dobrą współpracę ze studentami oraz wysoki poziom przygotowywanych prac dyplomowych. Do grona promotorów należą (w kolejności alfabetycznej):

<p>Agencja Oceny Technologii Medycznych   Amnesty International Poland   Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia   Departament Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego   Fundacja SYNOPSIS   Katedra Chirurgii Ogólnej UJ CM   Katedra Ginekologii i Położnictwa UJ CM   Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie   Narodowy Fundusz Zdrowia, Małopolski Oddział Wojewódzki   Polska Akcja Humanitarna   Pracownia Medycyny Rodzinnej UJ CM   Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych   Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Krakowie   Zakłady Instytutu Zdrowia Publicznego, a także Instytutu Socjologii Medycyny, Socjologii UJ CM w ramach realizowanych projektów badawczych i programów zdrowotnych</p>
--

Tabela III. Miejsca odbywanych praktyk studenckich.

Przedmiot ewaluacji	Korzyści	Bariery	Wnioski – do zastosowania w IZP
Program nauczania	Stworzenie programu nauczania dla dwóch nowych ścieżek specjalizacyjnych, częściowo wykorzystanych w programie nauczania na kierunku zdrowie publiczne WNZ	Trudności dostosowania do programów realizowanych na pierwszym roku (w Sheffield lub w Granadzie); konieczność uzupełniania bądź narażanie się na zarzut powtórzeń programowych	Zastosowanie analogicznych ścieżek specjalizacyjnych w polskim programie nauczania w pełnym zakresie
Zespół wykładowców	Przygotowanie kompetentnej kadry wykładowców do realizacji programu w języku angielskim	Pewna fluktuacja kadry i trudności w pozyskiwaniu nowych wykładowców	–
Zespół promotorów i seminaria magisterskie	Zbudowanie zespołu do prowadzenia prac magisterskich spośród pracowników instytutu oraz Wydziału Lekarskiego w zgodzie z wymaganiami ustalonymi w konsorcjum	Zdarzały się trudności w kontaktach studentów z promotorami, głównie z powodu braku czasu promotorów, dla których były to dodatkowe zajęcia	Przygotowano specjalną salę seminaryjną na spotkania ze studentami
Praktyki studenckie	Identyfikacja adekwatnych miejsc praktyk w Polsce dla studentów zagranicznych niemówiących po polsku	Trudności z realizacją praktyk ze względu na ograniczone kompetencje językowe polskich pracodawców	Łączenie treści pracy z miejscem odbywania praktyki – sposób na kontakt z potencjalnym pracodawcą
Obrony prac	Wprowadzenie satysfakcjonującej studentów formuły obrony prac magisterskich	–	Dobra praktyka – do zastosowania na WNZ
Oceny przebiegu realizacji programu przez studentów i odpowiedź realizatorów	Wprowadzenie własnej formuły oceniającej przebieg realizacji programu oraz ocen wykładowców wraz z procedurą przekazywania nań odpowiedzi (<i>feedback</i>)	–	Dobra praktyka – do zastosowania na WNZ
Oceny przebiegu realizacji programu przez wykładowców	Rozwój kontaktów naukowych i wzrost dostępu do literatury anglojęzycznej dzięki licznym zakupom i zwiększeniu dostępu elektronicznego	Trudności infrastrukturalne w budynku na ul. Grzegórzeckiej; brak przestrzeni socjalnej i niewłaściwie umeblowane sale (brak stolików), utrudniające pracę z laptopem	Mimo zgłaszania wniosków w tej sprawie poprawa wyposażenia przebiega z oporami

Tabela IV. Ewaluacja programu *Europubhealth*.

- profesorowie: Stanisława Golinowska, Janusz Hałuszka, Piotr Heczko, Andrzej Pająk, Andrzej Pilc, Beata Tobiasz-Adamczyk, Cezary W. Włodarczyk;
- doktorzy habilitowani: Grażyna Jasińska, Jacek Klich, Krzysztof Krajewski-Siuda, Rafał Niżankowski, Radosław Śpiewak;
- doktorzy: Barbara Bik, Tomasz Bochenek, Łukasz Cichoński, Katarzyna Czabanowska, Alicja Domagała, Ewa Kawalec, Katarzyna Kissimova-Skarbek, Ewa Kocot, Iwona Kowalska, Ewa Rużyczka-Wilczek, Christoph Sowada, Katarzyna Szczerbińska.

7. Ocena kursu przez studentów

Każdego roku przeprowadzana jest ankieta wśród studentów dotycząca realizacji programu, jego jakości, a także zasobów kadrowych i zaplecza infrastrukturalnego. Jest to bardzo przydatne narzędzie, w którym studenci wyrażają swoją opinię na temat własnych oczekiwań i stopnia ich realizacji w ramach programu (pytania dotyczą tylko drugiego roku specjalizacji). W wyniku prowadzonych ankiet można było zidentyfikować dziedziny sprawiające studentom trudności (w zakresie treści kształcenia) oraz podkreślić mocne strony realizatorów.

Przywiązując dużą wagę do opinii studentów oraz odpowiadając na ich potrzeby:

- na bieżąco uzupełnia się wyposażenie biblioteki w anglojęzyczne podręczniki oraz sprzęt (sale komputerowe, sprzęt audiowizualny);
- przykładą się dużą wagę do dostosowania organizacji harmonogramu zajęć studentów oraz zajęć dodatkowych (kurs języka polskiego);
- czyni się znaczne starania o utrzymanie kompetentnego zespołu zaangażowanego w prowadzenie programu.

8. Ogólna ocena – koszty i korzyści

Realizacja programu *Europubhealth* była dużym wyzwaniem dla Instytutu Zdrowia Publicznego oraz całej uczelni. Był to pierwszy tego rodzaju program europejski realizowany na UJ oraz jeden z pierwszych w Polsce. Początki były trudne ze względu na inne procedury zarządcze i finansowe stosowane w konsorcjum uczelni *Europubhealth* i inne na UJ. Po kilku latach nastąpiło wzajemne dostosowanie i realizacja programu przebiegała bez zasadniczych problemów.

Realizacja programu *Europubhealth* przyniosła uczelni liczne korzyści, jako że był to jeden z pierwszych kierunków prowadzonych w języku angielskim, umożliwia-

jący uczestnictwo w nim studentom innych programów, np. Socrates/Erasmus oraz stypendystom Fulbrighta. Przyniósł znaczne korzyści IZP, podnosząc jakość programów nauczania do najlepszych współcześnie wzorów w zagadnieniach zdrowia publicznego. Spowodował też pewne koszty, chociaż tych było znacznie mniej. W **Tabeli IV** dokonano próby ewaluacji programu z perspektywy IZP oraz uczelni.

Realizacja programu przyniosła liczne korzyści nauczycielom, którzy dzięki temu mieli okazję pracować ze studentami z całego świata, poznawać problemy zdrowia publicznego w ich krajach oraz przybliżyć i rozumieć różnice kulturowe. Studenci, w gronie których znajdowały się osoby mogące z dużym prawdopodobieństwem kształtować elitę intelektualną w swoich państwach, mogli poznać egzotyczny dla nich kraj Europy Środkowej i miasto Kraków – jedno z bardziej atrakcyjnych miast tego regionu. Zapoznawali się z historią i kulturą Polski. Dostosowali się do wymagań uczelni i z gotowością oraz otwartością przyjmowali ofertę instytutu, a także sposób jej realizacji.

9. Projekt badawczy „Wyzwania różnorodności. Doświadczenia studentów płynące z nauki zdrowia publicznego w programie Erasmus Mundus – Europubhealth”

Nauczanie studentów z różnych krajów, szczególnie pozaeuropejskich, stanowi poważne wyzwanie dla nauczycieli pracujących w programie Europubhealth oraz studentów z niego korzystających. Jednym z wymiarów tego wyzwania jest rozumienie i takie respektowanie różnic kulturowych, aby zarówno wzbogacały program edukacyjny, jak i czyniły przyjaznym i skutecznym proces nauczania. Kilkuletnie doświadczenie pracy ze studentami Europubhealth pozwala na analizę różnic kulturowych zarówno z perspektywy studentów, jak również nauczycieli akademickich. W celu podsumowa-

nia i poddania naukowej analizie bogatych doświadczeń płynących z programu Europubhealth realizowany jest obecnie projekt badawczy zatytułowany „Wyzwania różnorodności. Doświadczenia studentów płynące z nauki zdrowia publicznego w programie Erasmus Mundus – Europubhealth” (*Facing diversity. Foreign students' experiences of public health education within Erasmus Mundus – Europubhealth programme*). Celem tego projektu badawczego, w którym biorą udział prof. dr hab. Stanisława Golinowska, dr Tomasz Bochenek, dr Katarzyna Czabanowska, dr Roman Topór-Mądry i mgr Irmina Jurkiewicz-Świątek, jest poznanie zakresu adaptacji zagranicznych studentów zdrowia publicznego do studiowania na UJ CM oraz do życia w Krakowie, a także czynników wpływających na tę adaptację.

Problemy studentów mogą dotyczyć rozumienia przekazywanych im informacji czy rozmińniania się oczekiwań co do ich treści. Istotne problemy mogą wynikać z trudności w ocenie nowych sytuacji, problemów dostosowania się do rutynowych zachowań w kontaktach z innymi czy nawet kłopotów w akceptacji obcych wartości. Ważnym elementem dyskomfortu studentów może być też poczucie zbyt dużych różnic ekonomicznych oraz instytucjonalnych, utrudniających spożytkowanie doświadczenia z Europy w swoim kraju.

Także nauczyciele i opiekunowie mogą mieć problemy z rozumieniem potrzeb i zachowań studentów. Czy dostatecznie rozpoznają i uwzględniają ich doświadczenia i aspiracje edukacyjne, a także plany przyszłej kariery zawodowej? Czy rozumieją i szanują ich kulturowe odmienności w zachowaniach oraz w ocenach sytuacji? Czy dostosowują treści nauczania, uwzględniając problemy kraju lub regionu świata, z którego pochodzą studenci?

Wyniki badania powinny się okazać interesujące poznawczo dla wszystkich nauczycieli akademickich prowadzących kształcenie studentów z innych krajów, a także dla nauczycieli akademickich opracowujących programy nauczania z zakresu zdrowia publicznego, uwzględniające perspektywę globalną.